

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2022.15.12>

Lucyna MYSZKA-STRYCHALSKA

<https://orcid.org/0000-0003-2973-1379>

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Kontakt: lucyna.myszka@amu.edu.pl**Jak cytować [how to cite]:** Myszka-Strychalska, L. (2022). Pokolenie koronawirusa jako spuścizna po pandemii COVID-19(?) – próba charakterystyki. *Podstawy Edukacji. Na jakie ważne dziś pytania szukamy odpowiedzi?*, 15, 161–186.

Pokolenie koronawirusa jako spuścizna po pandemii choroby COVID-19(?) – próba charakterystyki

Streszczenie

W artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: „W jaki sposób doświadczenie pandemii wirusa SARS-CoV-2 i choroby COVID-19, którą wywołuje, przyczyniło się do ukształtowania pokolenia koronawirusa wśród młodzieży?”. Na podstawie przeglądu wyników badań dotyczących młodzieży akademickiej i młodych dorosłych, które zostały przeprowadzone w okresie pandemii, opublikowanych w wybranych artykułach naukowych, raportach oraz źródłach internetowych, dokonano opisu zmian mających miejsce w różnych obszarach ich życia (takich jak: relacje interpersonalne, życie wewnętrzne, rozwój osobisty, kariera zawodowa, edukacja, zdrowie, sytuacja mieszkaniowo-materialna) i nakreślono przewidywane cechy, jakie mogłyby dookreślać przedstawicieli nowej generacji. Zgromadzone dane co prawda nie uprawniają do wysnucia jednoznacznego wniosku o istnieniu pokolenia koronawirusa (będzie można to uczynić w dalszej perspektywie czasowej), jednak sygnalizują, iż czas pandemii przyczynił się do znaczących modyfikacji w wielu sferach egzystencji młodych ludzi, które prawdopodobnie nie pozostaną bez znaczenia dla ich przyszłości.

Słowa kluczowe: młodzież, pokolenie koronawirusa, pandemia COVID-19, zmiany.

Celem pracy jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: „W jaki sposób doświadczenie pandemii wirusa SARS-CoV-2 i choroby COVID-19, którą wywołuje, przyczyniło się do ukształtowania pokolenia koronawirusa wśród młodzieży?”. Kierując się tym zamierzeniem, przeanalizowano wyniki badań na temat młodych ludzi, jakie zostały przeprowadzone z ich udziałem w czasie pandemii, i podjęto

namysł nad konsekwencjami ich doświadczeń dla charakterystyki młodego pokolenia. Na potrzeby artykułu dokonano przeglądu 50 krajowych i zagranicznych źródeł, będących artykułami naukowymi, stronami internetowymi oraz dostępnymi raportami odnoszącymi się do młodzieży akademickiej i młodych dorosłych, które obecnie wydają się najbardziej aktualnym materiałem źródłowym.

Problematyka kategorii pokolenia w kontekście przeobrażeń spowodowanych pandemią

W myśl definicji słownika języka polskiego pokolenie oznacza „ludzi w zbliżonym wieku, żyjących w tym samym okresie, mających podobne doświadczenia historyczne” (Dunaj, 2007, s. 1287). Hartmut GRIESE uzupełnia niniejszy sposób rozumienia tego terminu o istotny aspekt, jaki stanowi pewien rodzaj świadomości społecznej¹, sposobu myślenia. Określa on pokolenie jako

sumę wszystkich należących do danego kręgu kulturowego osób, które na podstawie wspólnej sytuacji historyczno-społecznej wykazują podobieństwo postaw, motywacji, nastawień i systemów wartości (GRIESE, 1996, s. 80).

Analizując kategorię pokolenia, należy zatem uwzględnić kryterium demograficzne dotyczące rówieśników oraz kontekst historyczno-społeczny, który pozwala na zrozumienie uwarunkowań sposobów funkcjonowania jego poszczególnych przedstawicieli. W konstrukt ten wpisane są określone właściwości wspólnotowe, będące odzwierciedleniem podobnych doświadczeń społecznych. Takie ujęcie pokolenia uprawniałoby do generalizowania – rozszerzania pewnych twierdzeń na wszystkich reprezentantów danej grupy, co w konsekwencji mogłoby nieść ze sobą krzywdzące skutki w próbach dokonywania opisu młodzieży. Warto jednak zauważyć, że pandemia COVID-19 przyczyniła się do przemian codziennego funkcjonowania człowieka w niemalże wszystkich sferach jego aktywności, co w mniejszym lub większym stopniu nie pozostało bez znaczenia dla praktycznie wszystkich grup wiekowych.

Zdaniem klasycznych badaczy RONALDA INGLEHARTA (Inglehart, 1977) i HELMUTA KLAGESA (Klages, 1993) wiek oraz przynależność do określonej grupy pokoleniowej warunkują zachowanie młodzieży, modyfikacje w jej funkcjonowaniu zaś przyczyniają się do zmian społeczno-kulturowych. Nieco odmienną, ilościowo-jakościową perspektywę rozumienia pokolenia proponuje KARL MANNHEIM, przestrzegając je przez pryzmat:

¹ Wprowadzenie pojęcia świadomości społecznej do nauk społecznych przypisuje się Emilowi DURKHEIMOWI. Odnosi się ono do symboli, opinii, poglądów oraz wyobrażeń charakterystycznych dla przeważającej części określonej społeczności (DURKHEIM, 1999).

„położenia pokoleniowego” (przynależność do tej samej przestrzeni historyczno-społecznej), „wspólnoty pokoleniowej” (uczestnictwo we wzajemnych oddziaływaniach społecznych i duchowych) i „jedności pokoleniowej” (wspólne przetwarzanie przeżyć i doświadczeń) (Griese, 1996, s. 86),

tym samym poszerzając jego zakres znaczeniowy na wszystkie osoby, które partycypują w określonych wydarzeniach i treściach życia społecznego (czynnik demograficzny ma zaś znaczenie drugorzędne). Badacz ten zakładał, iż osoby młode, wyróżniające się pewną skłonnością do emancypacji, eksperymentowania, poznawania siebie i swoich możliwości, są często prowodyrami zmiany kulturowej (Mannheim, 1952). Pokolenie było podobnie definiowane przez Marię Ossowską, która określała je jako „grupę ludzi o wspólnych postawach wyznaczonych przez wspólnie przeżyte wydarzenia historyczne” (Ossowska, 1963, s. 51) oraz Jana Garewicza twierdzącego, że kształtuje je „przeżycie pokoleniowe” –

przyswajane rozmaicie w zależności od indywidualnych okoliczności, w których następuje zetknięcie z owym przełomowym zdarzeniem. Ale dla wszystkich ludzi, którzy je przeżywają, jest to zdarzenie przełomowe w ich życiu, którego nie są w stanie wymazać z pamięci i przez przyrnat którego odbierają zdarzenia późniejsze (Garewicz, 1983, s. 77).

Przywołane definicje zachęcają do zadania pytania: „Czy czas pandemii będzie stanowił na tyle doniosłe wydarzenie, by móc uznać je za czynnik pokoleniotwórczy?”.

Warto odnotować, że w różnorodnych publikacjach z tego okresu zostało wykorzystane sformułowanie „pokolenie” do opisanego mających w nim miejsce doświadczeń adolescentów. W jednym z niemieckich magazynów młodzieżowych pojawiła się bowiem teza o „pokoleniu koronawirusa” (niem. *Generation Corona*) – określeniu odnoszącym się do ludzi młodych, którzy doświadczyli zmian życia codziennego w wyniku pandemii COVID-19 (Schlüter, 2020). Wśród przypisywanych im cech wskazuje się na trudności w znalezieniu lub utrzymaniu pracy (głównie w branży handlowej i gastronomii), niższe gratyfikacje finansowe na tych samych stanowiskach zatrudnienia w porównaniu z poprzednimi pokoleniami oraz odczuwanie permanentnego poczucia niepewności, jak i również przewiduje się, że będą musieli oni udźwignąć finansowe i społeczne skutki pandemii w przyszłości (Schlüter, 2020). Niniejszym terminem posłużył się także Polski Instytut Ekonomiczny w raporcie *Corona Generation Growing Up a Pandemic* (Kutwa, Kubisiak, Sawulski, 2021), wykazujący obszary najbardziej odczuwanych konsekwencji pandemii dla młodzieży, do których zaliczył zdrowie psychiczne, edukację i rynek pracy. Zaakcentował on nie tylko spadek jakości edukacji, przekładający się na trudności ze znalezieniem zatrudnienia i zwiększeniem stopy bezrobocia, ale także pogorszenie kondycji psychicznej u młodych ludzi i ponoszenie strat finansowych szacowanych na biliony dolarów. Wśród nazw przypisywanych młodzieży w dobie pandemii i wskazujących na jej podobne właściwości można odnaleźć jeszcze „stracone pokolenie kowida” (*COVID's lost generation*) (Albrecht, Freundl, Kinne, Stitteneder, 2021; Hafstad, Augusti, 2021; Cro-

teau, Grant, Rojas, Abdelhamid, 2020; Tamesberger, Bacher, 2020) oraz „pokolenie kowida” (*COVID-19 generation*) (Zwanka, Buff, 2021; Buheji, 2020; Peiris, Leung, 2020; Rudolph, Zacher, 2020).

Z kolei dla dookreślenia położenia dorastających osób w przestrzeni aktywności zawodowej Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization, 2020) ukuła miano „pokolenia lockdown” (*lockdown generation*), uznając je za główne ofiary społecznych i ekonomicznych konsekwencji pandemii. Sformułowaniem tym w odniesieniu do młodych ludzi i opisanie ich sytuacji w swoich raportach posłużył się UNICEF (United Nations International Children’s Emergency Fund – Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci) i ETF (European Training Foundation – Europejska Fundacja Kształcenia) (UNICEF, ETF, 2020) oraz YWCA Canada (YWCA Canada, 2021). Przewiduje się, iż będą oni doświadczać trudności edukacyjnych związanych z realizowaniem kształcenia w formie zdalnej lub jego zawieszenia, problemów w uzyskaniu stabilnego zatrudnienia ze względu na upadek wielu firm w czasie pandemii oraz wzrostu konkurencyjności na rynku pracy (jeszcze przed pandemią większość młodzieży pracowała w oparciu o tzw. „śmieciowe” umowy pracy lub należała do grupy *neet* – Kurzawa 2018; Saczyńska-Sokół, Łojko, 2016), czy też zaburzeń zdrowia psychicznego (symptomy depresji, napady lęku) oraz technofobii wynikającej z przeciążenia informacjami i konieczności zwiększonego użytkowania mediów w okresie przymusowej izolacji społecznej (Daruwala, 2020).

Każde pokolenie dorasta w odmiennych warunkach społeczno-kulturowych, które odróżniają się określonymi osobliwościami od tych, w jakich wychowywały się wcześniejsze generacje. Na potrzeby dookreślenia współczesnej młodzieży używa się różnorodnych sformułowań (często ich częścią konstruktywną jest termin „pokolenie”), wśród których można odnaleźć: „globalny nastolatek”, „młody profesjonalista”, „under class”, „pokolenie L”, „pokolenie Me-me-me”, „pokolenie Yummies”² (*Young Urban Males*), „pokolenie Henrycy/Henry/Henryków”³ (*High Earner Not Rich Yet*), „pokolenie Płatków Śniegu”⁴, „pokolenie przegra-

² Mianem tym określa się młodych, zamożnych mężczyzn (często posiadających majątek przez urodzenie w dobrze usytuowanych rodzinach), mieszkających w miastach i prowadzących hedonistyczny styl życia (ceniących sobie luksus, wygodę i markowe przedmioty) i odraczających przyjmowanie zobowiązań dorosłości.

³ Określenie użyte w raporcie firmy GfK CluePR (*Pokolenie Henry*, 2017) do określenia grupy konsumentów, którzy nie są jeszcze zamożni, lecz mają aspiracje, by się takimi stać. Osoby przynależące do tej grupy najczęściej wykonują wolny zawód, pracę umysłową lub obejmują stanowiska kierownicze, mieszkają w dużych miastach, posiadają wykształcenie wyższe, cenią sobie komfort życia, stabilizację, nowe technologie.

⁴ Nazwa pochodzi z książki *Fight Club* autorstwa Chucka Palahniuka i odnosi się do wyjątkowości i jednoczesnej kruchości każdego z płatków śniegu. Określa się nim osoby wrażliwe na krytykę, przekonane o swojej niepowtarzalności. Radzą sobie one z funkcjonowaniem w świecie nowoczesnych technologii oraz posiadają świadomość ekologiczną.

nych”, odnoszące się do jej partycypacji w świecie nowoczesnych technologii – „generacja sieci”, „cyfrowi tubylcy”, „pokolenie C”, „pokolenie YouTube”, „pokolenie iGen”, traktujące o jej aktywności w przestrzeni rynku pracy – „pokolenie NEET”, „prekariusze”, „zmiernicy donikąd”, „stracona młodzież” („stracone pokolenie”), „trzy razy nic”, „pokolenie Z”. Ich liczba wskazuje na wewnętrzne zróżnicowanie i trudność w jednoznacznym zdefiniowaniu tej grupy społecznej, a także akcentuje istnienie pewnych fenomenów u jej przedstawicieli. Na mozaikowy, zróżnicowany i heterogeniczny charakter młodej generacji zwraca uwagę Witold Wrzesień, stwierdzając, iż są to „zbiorowości niejednorodne, rzadko posiadające wyraźne oblicze” (Wrzesień, 2009, s. 14). Dlatego też używanie słowa „pokolenie” w kontekście nakreślenia trendów w życiu młodzieży będących następstwem przeobrażeń współczesnej rzeczywistości nabiera osobliwości metaforyczno-etykietującej (Niezgoda, 2014).

Ponadto sama młodzież akademicka nie stanowi pokolenia, jednak jest jego istotną częścią. Poddawanie bliższemu oglądowi tej grupy społecznej znajduje także swoje uzasadnienie w fakcie, że w późnej fazie dorastania, przypadającej na okres studiów, kształtuje się tożsamość pokoleniowa. Z jednej strony formuje się ona w oparciu o indywidualne autoidentyfikacje, z drugiej zaś w odniesieniu do niezależnej od podmiotu narracji historycznej (Artwińska, Fidelis, Mrozik, Zawadzka, 2016). Z kolei, jak zauważa Krzysztof Wielecki,

procesy pokoleniotwórcze, jakim podlega [młodzież – dop. L.M.-S.], a także kształtowanie się jej pokoleniowej tożsamości, przebiega w ogromnej mierze pod wpływem warunków makrospołecznych (Wielecki, 1990, s. 62),

do których z powodzeniem można zaliczyć pandemię mającą charakter globalny.

Młodzież współcześnie – zarys i uzasadnienie podjętej problematyki

Młodość to okres licznych zmian psychicznych, fizycznych i społecznych, mających prowadzić do osiągnięcia statusu człowieka dorosłego. Procesowi dojrzwania towarzyszy określony kontekst kulturowy oraz związane z nim społeczne oczekiwania i zadania, jakim zobowiązana jest sprostać młodzież. Konglomerat przemian spowodowanych pandemią przyczynił się do modyfikacji niemalże wszystkich obszarów życia młodych ludzi, a co za tym idzie – również uwarunkowań dorastania we współczesności. Sytuacja ta sprawia, iż warto dokonać bliższego oglądu zmian, jakich doświadczyli adolescenti w okresie pandemii COVID-19 oraz niesionych przez nią wyzwań związanych z dookreśleniem siebie (tożsamości, światopoglądu, systemu wartości, orientacji życiowych) i swojego miejsca w świecie.

Młodzież akademicka to grupa młodych, pełnoletnich ludzi, których łączy doświadczenie studiowania. Znamionuje się ona wewnętrznym zróżnicowaniem, jednak oprócz nauki na uczelniach, spajają ją podobne sposoby spędzania czasu wolnego, zachowania się i formy partycypacji w społeczeństwie (Trubiłowicz, 2006). Wyższe wykształcenie wieńczące jej edukację na uniwersytecie niejednokrotnie stanowi dla niej przepustkę do stanowisk kierowniczych i ważnych funkcji społecznych. Osoby trudniące się studiowaniem często poddaje się oglądowi badawczemu ze względu na role, jakie będą pełnić w przyszłości i ich społeczne znaczenie. Ponadto, znajdują się one w okresie podwójnej tranzycji z młodzieńczości do dorosłości oraz z edukacji na rynek pracy (Cybał-Michalska, 2013), dlatego też poznawanie wyzwań, jakim będą musiały sprostać w toku tych procesów, ma istotne konotacje edukacyjne oraz profilaktyczne.

Warto nadmienić, że ze względu na trudności z jednoznacznym wyznaczeniem ram czasowych okresu dorastania we współczesnej rzeczywistości młodzież akademicka często przypisywana jest do fazy wyłaniającej się (Brzezińska, Piotrowski, Kaczan, Rękosiewicz, 2011), wschodzącej (Wysocka, 2013), stającej się (*emerging adulthood*) (Arnett, 2000), odroczonej (Czerka, 2005) lub wczesnej dorosłości (Pietrasieński, 1990; Erikson, 2000). Uczestnictwo w kształceniu wyższym zazwyczaj opóźnia przyjmowanie zobowiązań charakterystycznych dla dorosłości w danej kulturze, co sprawia, że studenci nie zawsze definiują siebie przez pryzmat osoby dorosłej (Luyckx, Schwartz, Goossens, Pollock, 2008). Jeffrey Arnett wraz z zespołem w gronie cech konstruktywnych stającej się dorosłości wyróżnił poszukiwanie tożsamości (*the age of identity explorations*), niestabilność (*the age of instability*), skoncentrowanie na sobie (*the self-focused age*), niezdecydowanie (*the age of feeling in-between*) i możliwości (*the age of possibilities*) (Tanner, Arnett, Leis, 2008, s. 34). Wielość zmian i wyzwań związanych z procesem dojrzewania do dorosłości może prowadzić do zmagania się młodych ludzi z licznymi trudnościami, których doświadczanie dodatkowo nasilił i jeszcze bardziej skomplikował lockdown. Dlatego też przyglądanie się modyfikacjom, jakie w funkcjonowaniu tej grupy wprowadziła pandemia COVID-19, ma swoją wartość prognostyczną w kontekście przemian społeczno-kulturowych i ekonomicznych.

Próba charakterystyki pokolenia koronawirusa

Prezentowana tabela zawiera informacje na temat różnorodnych doświadczeń młodzieży akademickiej i młodych dorosłych z okresu pandemii COVID-19 z zaakcentowaniem, jakie modyfikacje wprowadziły one w ich funkcjonowaniu. Źródła poddano selekcji pod względem podjętej w artykule problematyki, oznacza to, że wykorzystano wyniki egzemplifikacji badawczych dotyczących różnych obszarów ich aktywności (mogli oni również stanowić jedną z grup demograficz-

nych biorących udział w eksploracjach) w obliczu zjawiska pandemii. Szczególną uwagę skoncentrowano na zagadnieniach ich relacji interpersonalnych, życia wewnętrznego, rozwoju osobistego, kariery zawodowej, edukacji, zdrowia i sytuacji mieszkaniowo-materialnej oraz szerszej perspektywie w celu zachowania poprawności opisu i jakości wnioskowania.

Wśród najbardziej powszechnych przeobrażeń, jakie zaszły w życiu młodych ludzi podczas pandemii można wskazać: izolację społeczną oraz zalecenie o zachowaniu dystansu społecznego (w efekcie pogorszenie relacji rówieśniczych, destabilizacja życia rodzinnego, osłabienie interakcji społecznych oraz ograniczenie swobody), zmiany formy studiowania i pracy (dla aktywnych zawodowo) na tryb zdalny, miejsca pobytu (często skutkującą powrotem do domu rodzinnego) i sposobów spędzania czasu wolnego (w tym ograniczenie aktywności fizycznej i innych działań ważnych dla młodych), zaburzenie rytmu codzienności, pojawiające się wahania nastroju, stany lękowe, poczucie osamotnienia (zaburzenia zdrowia psychicznego).

Tabela 1

Dane zbiorcze dotyczące egzemplifikacji badawczych przeprowadzonych z udziałem młodzieży akademickiej i młodych dorosłych odnośnie do wybranych obszarów ich funkcjonowania w czasie pandemii COVID-19

Obszar funkcjonowania młodzieży akademickiej / młodych dorosłych	Doniesienia z badań
Relacje interpersonalne	<ul style="list-style-type: none"> — izolacja społeczna (w szczególności podczas pierwszej fali pandemii); — zalecenie zachowania dystansu społecznego (przez cały okres pandemii); — osoby w wieku 19–25 lat w najmniejszym stopniu unikają kontaktów społecznych w porównaniu z innymi grupami wiekowymi (Drozdowski i in., 2020); — ograniczenie i pogorszenie się relacji międzyludzkich, w tym w szczególności ze znajomymi ze studiów (Myszka-Strychalska, 2021) i rówieśnikami (Długosz, 2020b); — zmiana relacji z rodzicami (pogorszenie relacji z matką, częstsze występowanie kłótni z rodzicami niż przed pandemią, w ich następstwie pogłębienie relacji dzieci z rodzicami) (Karmolińska-Jagodzik, Bartkowiak, 2021); — poprawa (28,0%) oraz pogorszenie (20,0%) życia rodzinnego u młodzieży w wieku 18–24 lat (More in Common, 2021); — poświęcanie większej ilości czasu najbliższym krewnym (Góra i in., 2020; Mindshare, 2020); — poczucie utraty ważnych momentów z życia społecznego oraz spadek umiejętności interpersonalnych (Branquinho, Gomez-Baya, Gaspar de Matos, 2020);

Tabela 1

Dane zbiorcze dotyczące egzemplifikacji badawczych... (cd.)

Obszar funkcjonowania młodzieży akademickiej / młodych dorosłych	Doniesienia z badań
Relacje interpersonalne	<ul style="list-style-type: none"> — poszukiwanie wsparcia społecznego poprzez rozmowy zapośredniczone (telefon, platformy on-line) z przyjaciółmi lub członkami rodziny (Grodzicki i in., 2020); — spadek zaufania do innych osób (obserwowany nawet u jednej trzeciej badanych osób w wieku 18–24 lat) (More in Common, 2021); — niepewność co do możliwości uzyskania wsparcia od innych osób w kryzysie (More in Common, 2021); — pogorszenie relacji w związkach, życiu seksualnym oraz oceny jakości związku (wśród osób w wieku 18–29 lat bardziej niż w pozostałych grupach wiekowych) (Uniwersytet Warszawski, 2022)
Życie wewnętrzne (intrapersonalne)	<ul style="list-style-type: none"> — doświadczanie strachu o stan zdrowia członków swojej rodziny, w tym przede wszystkim krewnych w starszym wieku (Góra i in., 2020) — poczucie utraty kontroli i poczucia sprawczości (Hamer, Baran, 2021; Kopczyńska, 2021; Długosz, 2020b; Góra i in., 2020); — doświadczenie deregulacji codzienności (zatarcie granicy między poszczególnymi porami dnia i towarzyszącymi im czynnościami) (Kopczyńska, 2021); — częste odczuwanie nudy (Kopczyńska, 2021; Długosz, 2020b); — pragnienie powrotu do sytuacji sprzed pandemii (największe w porównaniu z starszymi grupami wiekowymi) (More in Common, 2021); — wzrost religijności u niektórych studentów i studentek pozytywnie oddziałujący na odczuwanie satysfakcji z życia (Kochan, Lewczuk, Walczak, 2021); — spadek zadowolenia z życia (Parola, Rossi, Tessitore, Troisi, Mannarini, 2020); — obawa o swoją przyszłość (deklaruje ją 81,0% badanej młodzieży) (Mindshare, 2020), w tym obawa o wpływ pandemii na polską gospodarkę i własną sytuację finansową oraz brak dostępu do opieki zdrowotnej (Skalski, 2021); — zmiana w systemie wartości: wzrost znaczenia zdrowia, wolności, pracy, relacji rodzinnych i przyjaciół, pogody ducha (optymizmu), bezpieczeństwa finansowego (Długosz, 2020a; ARC Rynek i Opinia, ERGO Hestia, 2021) (zmianę w systemie wartości deklaruje 37,0% badanej młodzieży) (Mindshare, 2021)
Rozwój osobisty	<ul style="list-style-type: none"> — obniżenie poczucia pewności siebie oraz zaangażowania młodych ludzi w realizowane obowiązki związane ze studiowaniem i sprawami pozanaukowymi, spadek rozwoju takich umiejętności, jak: przygotowanie do przyszłej pracy zawodowej, praca w zespole i poszerzenie strefy komfortu (WeWork, 2021);

Tabela 1

Dane zbiorcze dotyczące egzemplifikacji badawczych... (cd.)

Obszar funkcjonowania młodzieży akademickiej / młodych dorosłych	Doniesienia z badań
Rozwój osobisty	<ul style="list-style-type: none"> — spadek aktywności młodzieży akademickiej na polu społecznym, sportowym, naukowym i artystycznym wywołany pandemią (<i>Aktywny Student</i>, 2021/2022); — poświęcanie czasu pandemii na naukę nowych umiejętności (Góra i in., 2020); — wzrost zaangażowania studentek i studentów w działania twórcze (Karwowski i in., 2020)
Kariera zawodowa	<ul style="list-style-type: none"> — spadek przekonania o możliwości odnalezienia pracy po studiach i realizacji swoich celów (Długosz, 2020b); — doświadczenie zmiany sposobu pracy na pracę zdalną przez aktywną zawodowo młodzież akademicką (głównie z inicjatywy pracodawcy lub w wyniku odgórnych decyzji władz państwowych) (Kuliberda i in., 2021); — podniesienie poziomu odczuwanego lęku uogólnionego oraz objawów depresji spowodowane zmniejszeniem wymiaru godzin pracy, utratą pewności zatrudnienia i zarobkowania lub zamknięciem miejsc pracy (Gambin i in., 2020); — powszechny przymus przyjęcia nowych obowiązków zawodowych w czasie pandemii bez odpowiedniego przygotowania (Richardson, Klein, 2021); — zmniejszenie liczby stanowisk pracy dla młodych ludzi w porównaniu z wcześniejszymi latami (Institute of Student Employers, 2020); — zmiana podejścia do wcześniejszych planów zawodowych na bardziej elastyczne, powszechne preferowanie pracy zdalnej od biurowej (PwC, Well.hr, Absolvent Consulting, 2021); — wzrost ukierunkowania na stabilne warunki pracy, a spadek motywacji do pracy na własny rachunek (PwC, Well.hr, Absolvent Consulting, 2021)
Edukacja	<ul style="list-style-type: none"> — przejście na nauczanie w formie zdalnej; — spadek zadowolenia ze studiów w czasie izolacji społecznej (nawet wypalenie edukacją zdalną, zmęczenie i wyczerpanie) (Długosz, 2020b); — pojawienie się problemów komunikacyjnych, technicznych, dotyczących sprzętu komputerowego oraz niedysponowaniem przez niektóre ośrodki akademickie ujednoliconym systemem do pracy on-line (Niezależne Zrzeszenie Studentów, 2020); — zmiana dotychczasowego sposobu studiowania (przeobrażenie bezpośrednich relacji z prowadzącymi zajęcia oraz rówieśnikami na zapośredniczone, zwiększona konieczność samodzielnego analizowania materiału objętego programem studiów, modyfikacja sposobu rozumienia poczucia przynależności do społeczności akademickiej) (WeWork, 2021);

Tabela 1

Dane zbiorcze dotyczące egzemplifikacji badawczych... (cd.)

Obszar funkcjonowania młodzieży akademickiej / młodych dorosłych	Doniesienia z badań
Edukacja	<ul style="list-style-type: none"> — poświęcanie mniej czasu na naukę niż przed pandemią przez ponad 40,0% młodzieży akademickiej oraz ocenianie jej jako mniej efektywnej przez ponad połowę studentów i studentek (Flow Centrum Badawcze, 2020); — w celu zaliczenia roku akademickiego na uczelni stosowanie strategii ukierunkowanych na realizację celu lub prokrastynacji (Grodzicki i in., 2020); — trudność lub niemożliwość zrealizowania praktyk studenckich (Grodzicki i in., 2020); — zmniejszenie liczby mobilności edukacyjnej studentów i studentek, przeniesienie strefy umiędzynarodowienia edukacji do przestrzeni zdalnej (Zapotoczna, 2021); — rozwój umiejętności cyfrowych (Mindshare, 2021)
Zdrowie	<ul style="list-style-type: none"> — osłabienie stanu zdrowia psychicznego (<i>Zdrowie psychiczne w czasie pandemii...</i>, 2020; Gambin i in., 2020; Qiu i in., 2020; Rajkumar, 2020; More in Common, 2021; Loades i in., 2020); — obniżenie dobrostanu psychofizycznego (Góra i in., 2020); — zaburzenia oraz obniżenie nastroju (Bavel i in., 2020); — wzrost poziomu stresu (Kulawska, 2021), lęku (u osób poniżej 35 roku życia występował on częściej i z większym nasileniem niż w pozostałych grupach wiekowych – Huang, Zhao, 2020; Shevlin i in., 2020), zwiększenie częstotliwości stanów depresyjnych oraz poczucia osamotnienia (Heitzman, 2020) i poczucia samotności (Hamer, Baran, 2021; Lee, Cadigan, Rhew, 2020, Elmer, Mephram, Stadtfeld, 2020); — wzrost poczucia stałego zmęczenia (co przekładało się na wahania nastroju) (Góra i in., 2020); — wzrost deklarowanego zapotrzebowania na korzystanie ze wsparcia psychologicznego przez młodzież akademicką (według raportu Niezależnego Zrzeszenia Studentów przejawiał je co czwarty respondent – Niezależne Zrzeszenie Studentów, 2020); — pogorszenie kondycji fizycznej (wynikające ze spadku aktywności fizycznej – Ács i in., 2020); — pogorszenie zdrowia fizycznego u prawie co trzeciej badanej (30,0%) osoby w wieku 18–24 lat i poprawa u co piątej (22,0%) (More in Common, 2021) — częstsze spożywanie alkoholu (Charles, Strong, Burns, Bullerjahn, Serafine, 2021) i sięgania po substancje psychoaktywne (El-Gablawy, Sommer, 2021), niż przed pandemią

Tabela 1

Dane zbiorcze dotyczące egzemplifikacji badawczych... (cd.)

Obszar funkcjonowania młodzieży akademickiej / młodych dorosłych	Doniesienia z badań
Sytuacja mieszkaniowo- materialna	<ul style="list-style-type: none"> — liczne grono studentów i studentek (sięgające nawet 75%) zmuszone zostało do zmiany miejsca zamieszkania na czas pandemii (najczęściej wiązało się to z powrotem do domu rodzinnego lub zamieszkaniem z najbliższą rodziną) (Myszka-Strychalska, 2021; Góra i in., 2020); — problemy z dostępem do przedmiotów pozostawionych w domach studenckich (Niezależne Zrzeszenie Studentów, 2020); — chęć wynajmowania stancji przez co drugiego studenta lub studentkę w miejscowości studiowania mimo edukacji zdalnej (głównie ze względu na pracę, motywację do spotkań z rówieśnikami lub chęć przebywania z dala od domu rodzinnego) (Flow Centrum Badawcze, 2020); — prognozy odczucia finansowych skutków pandemii w największym stopniu przez osoby do 25. roku życia (Portal Rynek-pracy.pl, 2020); — pogorszenie sytuacji materialnej młodzieży akademickiej, która w wyniku pandemii utraciła lub musiała zrezygnować z pracy (Niezależne Zrzeszenie Studentów, 2020) (na pogorszenie sytuacji materialno-bytowej wskazywało nawet 50% studentów i studentek – Grodzicki i in. 2020); — trudności z wywiązywaniem się z zobowiązań związanych z długami z powodu pandemii (Intrum, 2020); — poprawa sytuacji finansowej u niewielkiej grupy młodzieży (Grodzicki i in., 2020)

Źródło: opracowanie własne na podstawie podanych źródeł.

Zebrane informacje na temat młodzieży akademickiej można analizować z perspektywy reakcji na zaistniałe trudne i osobliwe okoliczności stworzone przez pandemię COVID-19. Warto zaakcentować, że przejawiane przez nią postawy, ukierunkowania, zachowania oraz poglądy były rozpoznawane z udziałem różnych grup badawczych oraz w kolejnych etapach pandemii. Oczywiście nie odnoszą się one do wszystkich studentów i studentek, lecz sygnalizują pogarszającą się kondycję psychofizyczną, jakość relacji międzyludzkich oraz sytuację edukacyjną, materialną i zawodową znaczącego grona z nich, co nie napawa optymizmem. Mogą one jednak zarówno ulec zmianie w rzeczywistości postpandemicznej, jak i – w wyniku doświadczonych modyfikacji egzystencji – przybrać formę pewnych utrwalonych tendencji oraz sposobów partycypacji w świecie. Dlatego też zgromadzony materiał należy traktować z pewną ostrożnością w procesie dookreślania właściwości pokolenia współczesnej młodzieży. Z pewnością jednak sygnalizuje on obszary oddziaływań profilaktycznych, które warto

uwzględnić w pracy pedagogicznej z młodymi ludźmi wracającymi do różnych aktywności po okresie przymusowej izolacji społecznej.

Można z dużym prawdopodobieństwem założyć, że opisane przeżycia młodzieży akademickiej nie pozostaną bez znaczenia dla osiągania przez nią zadań rozwojowych prowadzących ku dorosłości. W późnej fazie dorastania jakość relacji rówieśniczych nabiera bowiem szczególnej wagi dla zrównoważonego progresu psychospołecznego człowieka (Piotrowski, Wojciechowska, Ziótkowska, 2014), przymusowa izolacja społeczna zaś przyczyniła się do ich pogorszenia i przeniesienia do przestrzeni zdalnej. Sytuacja ta okazuje się być wyjątkowo trudna dla osób na wczesnych latach studiów, które niejednokrotnie nie zdążyły nawiązać trwałych kontaktów z rówieśnikami przed wprowadzeniem lockdownu lub rozpoczęły edukację uniwersytecką zajęciami akademickimi w formie zdalnej (Myszka-Strychalska, 2021). Wartość relacji międzyludzkich pozostaje nieoceniona między innymi dla zdrowia, dobrego samopoczucia i dobrostanu psychicznego (Wilkinson, Walford, 2001; Corsano, Majorano, Champretavy, 2006), efektywnego funkcjonowania poznawczego (Cacioppo, Norris, Decety, Monteleone, Nusbaum, 2009), zapobiegania obojętności emocjonalnej jednostki (DeWall, Baumeister, 2006) oraz umiejętności radzenia sobie przez nią w sytuacjach trudnych (Wojciszke, 2013). Ograniczenie bezpośrednich kontaktów młodych ludzi z innymi osobami niesie ze sobą ryzyko zaburzeń funkcjonowania między innymi na płaszczyźnie zaangażowania emocjonalnego oraz zwiększa ich podatność na wykluczenie/odrzućenie społeczne oraz samotność i tendencję do autoalienacji. Sytuacja pandemii może odcisnąć swoje piętno także na zdolności młodzieży akademickiej do budowania dojrzałych związków intymnych, które bardzo często nawiązywane są w czasie studiów. Nie mając szansy podtrzymywania bezpośredniej relacji z partnerem lub partnerką oraz doświadczając niepewności zawodowej i ekonomicznej, przedłuża ona czas swojej eksploracji w zakresie tworzenia bliskiej więzi z drugą osobą, zamiast przyjąć związane z nią zobowiązania (Brzezińska, Piotrowski, 2010).

Specyficzną cechą okresu tranzycji z dorastania do dorosłości jest krystalizacja celów, planów i aspiracji życiowych, których konstrukcja zwykle opiera się na ukierunkowaniu młodzieży na sferę możliwości (Musiał, 2019). W znacznej mierze kształtują się one w oparciu o aktualne warunki oraz kontekst egzystencji młodych ludzi (Turner, Helms, 1999). Mające miejsce w pandemii „deprawacja przyjemności” (brak szansy na spędzanie czasu wolnego zgodnie ze swoimi preferencjami) (Kopczyńska, 2021) i ograniczenie kontaktów towarzyskich oraz oferty rekreacyjnej – poważnie zredukowały ich perspektywy na niezależne samostanowienie. Niniejsza prawidłowość odcisnęła swoje piętno na kondycji psychofizycznej młodzieży akademickiej, wśród której pojawiły się nie tylko nastroje depresyjno-lękowe, obawa o przyszłość, intensyfikacja odczuwania osamotnienia i stresu, spadek zadowolenia z życia, ale także zniwelowanie poczucia kontroli, sprawczości i pewności siebie oraz zaangażowania w różnorodne aktywno-

ści. Utrzymujący się w dłuższej perspektywie czasowej niekorzystny stan jej zdrowia psychicznego zwiększa prawdopodobieństwo przejawiania przez nią zachowań autodestrukcyjnych lub suicydalnych, zaburzeń zachowania, trudności z uczeniem się, wykonywaniem pracy zawodowej i utrzymaniem trwałego związku emocjonalnego oraz nadużywania substancji psychoaktywnych (Modrzejewska, Bomba, Cofór, Pac, 2022; Bomba, Modrzejewska, Pilecki, 2003; Rabe-Jabłońska, 2001). Zagroźa zatem niewykorzystaniem przez nią swojego potencjału rozwojowego i szans na spełnienie własnych aspiracji oferowanych przez świat postpandemiczny. Ponadto u schyłku adolescencji / na progu wczesnej dorosłości uzyskuje się zdolność do podejmowania świadomych zachowań zdrowotnych (Oleszkowicz, Senejko, 2013). Utrwalenie pojawiającego się w czasie pandemii wzorca odreagowywania trudnych sytuacji poprzez sięganie po alkohol lub innego rodzaju używki wśród studentów zwiększa prawdopodobieństwo przejawiania przez nich zachowań ryzykownych.

Niepokoje napawa także przyszłość rozwoju edukacyjnego młodzieży. Badania przeprowadzone przez Monikę Chorab z udziałem studentów jeszcze przed pandemią wykazały, że wzrasta liczba osób o obniżonym zaangażowaniu w studiowanie oraz poświęcających coraz mniej czasu na realizację obowiązków związanych z nauką, co destrukcyjnie oddziałuje na jakość kształcenia wyższego (Chorab 2016). Znacząca grupa młodzieży akademickiej podczas edukacji zdalnej poświęcała na naukę mniej czasu niż w okresie zajęć stacjonarnych oraz uznawała ją za mniej efektywną. Jej niechęć do takiej formy studiowania znajdowała swój wyraz w odwlekaniu wywiązywania się z obowiązków akademickich i niższej aktywności w obszarze studiowania. W obliczu niniejszych danych pojawia się obawa o efektywne przygotowanie młodych ludzi kończących edukację na uczelniach wyższych do podjęcia aktywności zawodowej i jakości ich potencjału zatrudnieniowego. Ich sytuacji nie ułatwia również dynamicznie zmieniający się rynek pracy oraz fakt zamknięcia licznych miejsc pracy oraz wzrostu stopy bezrobocia w czasie pandemii, co utrudniło im zdobycie doświadczenia zawodowego (Wawrzonek, 2020; Richardson, Klein, 2021) i stawia przed nimi kolejne wyzwania odnoszące się do kariery zawodowej.

Istotna dla określenia przez młodzież swojego miejsca w świecie jest oferta gospodarczo-kulturowa, której jakość nierzadko warunkuje jej życiowo doniosłe decyzje, takie jak chociażby założenie własnego gospodarstwa domowego czy wybór środowiska pracy. Niekorzystna dla studentów sytuacja na rynku pracy (Kutwa i in., 2021; Schlüter, 2020; UNICEF, ETF, 2020), częsta niemożliwość realizowania praktyk zawodowych w czasie pandemii, a także pozbawienie ich doświadczenia istotnych z perspektywy rozwoju społecznego aktywności studenckich, takich jak udział w festiwalach, juwenaliach, koncertach, czy piknikach, utrudniły im zmierzenie się z tym zadaniem. Ponadto niepomysłne położenie materialne części młodzieży akademickiej zmusiło ją do powrotu do domu ro-

dzinnego oraz na utrzymanie swoich rodziców. Pojawiające się jeszcze przed pandemią zjawisko gniazdowania (Piszczatowska-Oleksiewicz, 2014) sygnalizujące rozmywanie się granic w procesie tranzykcji z dorastania do dorosłości i odwlekanie przyjmowania pewnych zobowiązań przez młodych ludzi (takich jak założenie rodziny, opuszczenie domu rodzinnego, czy przygotowanie zawodowe) akcentowało eksperymentowanie przez nich w różnych sferach życia i przedłużanie się okresu moratorium (Merino, Gracia, 2006; Liberska, 2007), które w obecnych okolicznościach może się dodatkowo rozciągnąć w czasie.

Monitorowanie skutków pandemicznych doświadczeń młodzieży powinno obecnie lokować się wśród najważniejszych zadań instytucji, w których ona partycypuje, ponieważ w swoich konsekwencjach w perspektywie długodystansowej mogą się one okazać dla niej dysfunkcjonalne. Należy zauważyć, że niniejsze przejścia, mające miejsce w jednej płaszczyźnie, oddziałują na jej funkcjonowanie w innym obszarze, co oznacza, że nie da się ich analizować jednowymiarowo. Spostrzeżenie to może stanowić wskazówkę dla adresowanych do niej działań pomocowych, które powinny uwzględniać wieloaspektowość i złożoność tych przeżyć.

Na podstawie powyższych danych można nakreślić następujące prognozowane cechy pokolenia koronawirusa:

- zróżnicowane wewnętrznie, między innymi pod względem edukacyjnym i finansowym (w pandemii nastąpiło pogłębienie różnic w szczególności w tych obszarach);
- realizujące edukację (często również zdające egzaminy i otrzymujące dyplomy potwierdzające ukończenie studiów) w formie zdalnej (edukacja online utrudniła zdobywanie umiejętności praktycznych, zredukowała kontakty z innymi uczestnikami procesu kształcenia i prowadzącymi zajęcia do trybu zapośredniczonego, zdaniem młodzieży akademickiej w wielu przypadkach była gorszej jakości niż zajęcia stacjonarne – rodzi się zatem pytanie o to, czy będzie to pokolenie gorzej wykształcone od wcześniejszych roczników kończących edukację formalną);
- mające utrudniony „start” na rynku pracy (niepewność zatrudnienia i praw pracowniczych, zwiększona konkurencyjność);
- ukierunkowane na bezpieczeństwo w pracy zawodowej (co zbliża je do wcześniejszych pokoleń), ale też prezentujące elastyczne podejście do własnych planów zawodowych;
- posiadające wzrastającą reprezentatywność grup neet i prekariuszy (tendencja ta jest już obserwowalna – UNICEF, ETF, 2020; YWCA Canada, 2021);
- doświadczające stanów depresyjnych i osłabienia kondycji psychicznej;
- odczuwające trudne emocje (obawa, lęk, bezradność) i stres w większym stopniu niż przed pandemią (wywołane między innymi kwarantanną, ograniczeniem kontaktów interpersonalnych, przytłaczającymi wiadomościami oraz fałszywymi informacjami medialnymi);

- odczuwające niższą satysfakcję z życia;
- w gronie priorytetowych wartości sytuujące zdrowie, wolność, rodzinę, przyjaciół i pozytywne nastawienie do życia;
- prezentujące obniżone zaufanie społeczne w porównaniu z wcześniejszymi generacjami;
- żyjące w strachu o zdrowie swoich bliskich;
- posiadające gorsze relacje ze swoimi rówieśnikami i rodzicami⁵ w konsekwencji izolacji społecznej;
- utrzymujące kontakty interpersonalne głównie w formie zapośredniczonej;
- niepewne swojej przyszłości;
- przejawiające trudności z poczuciem skuteczności i poczuciem kontroli (z jednej strony doświadczające zewnątrzsterowności ze względu na wprowadzone obostrzenia, z drugiej zaś zobligowane do samodzielnego zarządzania własnym czasem w okresie lockdownu);
- doświadczające poczucia utraty/zmarnowania czasu oraz ważnych momentów z życia społecznego;
- jeszcze bardziej zdigitalizowane od wcześniejszych pokoleń;
- posiadające „nowe” umiejętności rozwinięte w czasie pandemii (pasje realizowane w domu, twórczość);
- żywiące obawę, że pandemia może zniszczyć jego szanse na realizację planów, marzeń, aspiracji i osiągnięcie sukcesu życiowego;
- odraczające przyjmowanie zobowiązań charakterystycznych dla dorosłości jeszcze bardziej niż poprzednie pokolenia;
- doświadczające częstszego od wcześniejszych generacji zjawiska „przerwanej” (polega ono na zobligowaniu podmiotu do redefinicji swojej roli i zadań rozwojowych jako osoby dorosłej z powodu trudnych doświadczeń – Malec, 2007) lub „zawieszanej” dorosłości (odnosi się do sytuacji załamania autonomii, jednostki np. finansowej z powodu konieczności powrotu do domu rodzinnego – Wieteska, 2014) między innymi ze względu na niepewną sytuację zawodowo-materialną i wynikającą z niej konieczność odraczania decyzji życiowo doniosłych.

Zakończenie

Zmiany spowodowane pandemią ukazały kruchość powszechnie znanych młodym ludziom zasad życia we współczesności. Mechanizmy oddziaływań glo-

⁵ Warto nadmienić, że zdania młodzieży w aspekcie życia rodzinnego są podzielone, część z niej deklaruje bowiem, że zacieśniła więzi z bliskimi i zmiana ta w jej opinii ma szansę się utrzymać (Mindshare, 2020).

balnych (przede wszystkim podczas pierwszej fali pandemii) zostały przeniesione głównie do przestrzeni wirtualnej. W efekcie deregulacji codzienności u części młodzieży pojawiły się kryzysy, stany załamania i wrażenie dezorientacji. Prawidłowości te stają się przyczynkiem do zadania sobie pytań: „Jakie jest/będzie pokolenie koronawirusa?” oraz „Jakie orientacje życiowe, edukacyjne, zawodowe będzie przejawiać?”. Możliwe są różne scenariusze, warto jednak wspomnieć o dwóch skrajnych. Z jednej strony, lockdown przyczynił się do przeobrażeń struktur społecznych, wywołał u ludzi wiele refleksji, sprawił, że część z nich zaczęła kierować się wartościami prorodzinnymi, szanować swoje zdrowie i dbać o własny dobrostan. W efekcie mogą u nich dominować wartości humanistyczne, ukierunkowanie na dobra pozamaterialne i solidarność społeczną oraz chęć działania i podążania ku zmianom. Z drugiej zaś strony, pandemia pogłębiła różnice społeczne, zrodziła lęki i obawy, nasiliła stres, poczucie bezradności, niepewności i braku kontroli oraz zwiastuje pesymistyczną wizję przyszłości finansowo-zawodowej młodych ludzi, co może wywołać u nich podziały, spory i wątpliwości związane z własnym sprawstwem, a w efekcie bierność.

Dobrochna Hildebandt-Wypych, dokonując charakterystyki młodych, zauważyła, że „„pokoleniowy wielogłos» pogłębia międzygeneracyjny dystans między młodzieżą a dorosłymi oraz wzrost znaczenia młodzieży, która szybciej i skuteczniej adaptuje się do ewoluujących warunków życia” (Hildebandt-Wypych, 2009, s. 118), wskazując tym samym na wewnątrz zróżnicowanie tej grupy społecznej, jak i znaczące osobliwości w funkcjonowaniu przedstawicieli kolejnych pokoleń. Czy pandemia stworzy szansę na zbudowanie większej solidarności społecznej, zmniejszając postępującą indywidualizację i, zgodnie z teorią K. Mannheim, zbliży się do siebie przedstawiciele różnych generacji, zgodnie z założeniem „jedności pokoleniowej”? Ponadto warto poddać namysłowi, jak silne jest oddziaływanie zaistniałych w jej wyniku modyfikacji rzeczywistości społecznej, by mieć znaczenie pokoleniotwórcze w sensie socjologicznym. Być może, jak zauważa Grzegorz Godawa, przypisywane młodym ludziom określenie *lockdown generation* należy rozpatrywać jedynie w kategoriach zjawiska oraz stworzyć listę działań profilaktycznych ukierunkowanych na zapobieganie pogłębianiu właściwości dla niego charakterystycznych (Godawa, 2021). Młodzież zazwyczaj przejawia optymistyczne nastawienie wobec swojej przyszłości oraz wykazuje się elastycznością w adaptowaniu się do zmian otoczenia (Długosz, 2016). Można zatem zastanowić się, w jaki sposób doświadczenie pandemii zmieni te jej właściwości?

Udzielenie jednoznacznych odpowiedzi na pytania zawarte w niniejszym tekście oraz stwierdzenie, czy jesteśmy świadkami kształtowania się pokolenia koronawirusa i dookreślenie prezentowanych przez niego właściwości, wymaga prowadzenia badań pogłębionych, w tym w szczególności podłużnych dotyczących młodych ludzi oraz ich doświadczeń z okresu pandemii (Przybysz, 2021). Należy dokonać również empirycznej analizy młodszych od młodzieży academic-

kiej generacji, które od najwcześniejszych lat życia doświadczyły wielomiesięcznych, odmiennych od wcześniejszych pokoleń warunków socjalizacyjnych. Nie ulega jednak wątpliwości, że ze względu na siłę, dynamizm i mnogość przeobrażeń, jakie pandemia wprowadziła w codzienność adolescentów, odcisnie ona swoje piętno na ich obecnej i przyszłej egzystencji, co będzie nieść za sobą wyzwania dla pracy edukacyjno-wychowawczej z młodymi ludźmi.

Bibliografia

- Ács, P., Prémusz, V., Morvay-Sey, K., Pálvölgyi, Á., Trpkovici, M., Elbert, G., Melczer, C., Makai, A. (2020). Effects of COVID-19 on physical activity behavior among university students: results of a hungarian online survey. *Health Problems of Civilization*, 14 (3), 174–182. <https://doi.org/10.5114/hpc.2020.98472>.
- Aktywny Student. (2021/2022), 8. Online: https://www.wib.org.pl/wp-content/uploads/2021/03/AktywnyStudent_2021-1.pdf [dostęp: 4.01.2022].
- Albrecht, C., Freundl, V., Kinne, I., Stitteneder, T. (2021). „Corona Class of 2020”: A Lost Generation?. *CESifo Forum*, 4 (22), 53–58.
- ARC Rynek i Opinia, ERGO Hestia (2021). *System wartości i styl życia Polaków*. Online: <https://media.ergohestia.pl/pr/631683/pandemia-zmienia-system-wartosci-polakow> [dostęp: 20.02.2022].
- Arnett, J.J. (2000). Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55 (5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>.
- Artwińska, A., Fidelis, M., Mroziak, A., Zawadzka, A. (2016). Pożytki z „pokolenia”. Dyskusja o „pokoleniu” jako kategorii analitycznej. *Teksty Drugie* [Online], 1, 347–366. Online: <http://journals.openedition.org/td/7163> [dostęp: 16.02.2022].
- Bavel, J.J.V., Baicker, K., Boggio, P.S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., Crockett, M.J., Crum, A.J., Douglas, K.M., Druckman, J.M., Drury, J., Dube, O., Ellemers N., Finkel, E.J., Fowler, J.H., Gelfand, M., Han, S., Haslam, S.A., Jetten, J., Kitayama, S., Mobbs, D., Napper, L.E., Packer, D.J., Pennycook, G., Peters, E., Petty, R.E., Rand, D.G., Reicher, S.D., Schnall, S., Shariff, A., Skitka, L.J., Smith, S.S., Sunstein, C.R., Tabri, N., Tucker, J.A., van der Linden, S., van Lange, P., Weeden, K.A., Wohl, M.J.A., Zaki, J., Zion, S.R., Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4, 460–471.
- Bomba, J., Modrzejewska, R., Pilecki, M. (2003). Depresyjny przebieg dorastania jako czynnik ryzyka powstawania zaburzeń psychicznych — piętnastoletnie badania prospektywne. *Psychiatria Polska*, 1 (37), 57–69.

- Branquinho, C., Gomez-Baya, D., Gaspar de Matos, M. (2020). Dream Teens Project in the Promotion of Social Participation and Positive Youth Development of Portuguese Youth. *EREBEA: Revista De Humanidades Y Ciencias Sociales*, 10, 69–84. <https://doi.org/10.33776/erebea.v10i0.4955>.
- Brzezińska, A., Piotrowski, K., Kaczan, R., Rękosiewicz, M. (2011). Odroczona dorosłość: fakt czy artefakt?. *Nauka*, 4, 67–107.
- Brzezińska, A.I., Piotrowski, K. (2010). Formowanie się tożsamości a poczucie dorosłości i gotowość do tworzenia bliskich związków. *Czasopismo Psychologiczne*, 16 (2), 265–274.
- Buheji, M. (2020). Future Foresight of Post COVID-19 Generations. *International Journal of Youth Economy*, 4 (1), I–III. <http://dx.doi.org/10.18576/ijye/040101>.
- Cacioppo, J.T., Norris, C.J., Decety, J., Monteleone, G., Nusbaum, H. (2009). In the eye of the beholder: Individual differences in perceived social isolation predict regional brain activation to social stimuli. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 21 (1), 83–92. <https://doi.org/10.1162/jocn.2009.21007>.
- Charles, N.E., Strong, S.J., Burns, L.C., Bullerjahn, M.R., Serafine, K.M. (2021). Increased mood disorder symptoms, perceived stress, and alcohol use among college students during the COVID-19 pandemic. *Psychiatry Research*, 296, 113706. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2021.113706>.
- Chorab, M. (2016). Funkcjonowanie studentów we współczesnej rzeczywistości uniwersyteckiej. *Pedagogika Szkoły Wyższej*, 2, 127–142. <https://doi.org/10.18276/psw.2016.2-10>
- Corsano, P., Majorano, M., Champretavy, L. (2006). Psychological well-being in adolescence: the contribution of interpersonal relations and experience of being alone. *Adolescence*, 41 (162), 341–353.
- Croteau, M., Grant, K.A., Rogers, T., Rojas, C., Abdelhamid, H. (2021). The lost generation of entrepreneurs? The impact of COVID-19 on the availability of risk capital in Canada. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 13 (4), 606–627. <https://doi.org/10.1108/JEEE-07-2020-0273>.
- Cybal-Michalska, A. (2013). *Młodzież akademicka a kariera zawodowa*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Czerka, E. (2005). Niedorosłość czy dorosłość alternatywna. Rozważania w kontekście odraczania dorosłości. *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, 1 (29), 83–94.
- Daruwała, N. (2020). Generation Lockdown: Exploring possible predictors of technology phobia during the Coronavirus self-isolation period. *Aloma*, 38 (1), 15–20. <https://doi.org/10.51698/aloma.2020.38.1.15-19>.
- DeWall, N.C., Baumeister, R.F. (2006). Alone but feeling no pain: Effects of social exclusion on physical pain tolerance and pain threshold, affective forecasting, and interpersonal empathy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91 (1), 1–15. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.1.1>.

- Długosz, P. (2016). Pokolenie przegranych?... Kondycja psychospołeczna młodzieży w Europie Środkowo-Wschodniej. *Zeszyty Pracy Socjalnej*, 21 (2), 77–90. <https://doi.org/10.4467/24496138PS.16.006.6276>.
- Długosz, P. (2020a). *Przemiany życiowe wartości krakowian pod wpływem pandemii*. Online: <https://ifis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/9/2020/05/Przemiany-warto%C5%9Bci-krakowian-w-obliczu-pandemii.pdf> [dostęp: 18.02.2022].
- Długosz, P. (2020b). *Raport z II etapu badań studentów UP. Opinia na temat zdalnego nauczania i samopoczucia psychicznego*. Kraków. Online: <https://ifis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/9/2020/06/Raport-Studenci-UP-II-etap.pdf> [dostęp: 10.01.2022].
- Drozdowski, R., Frąckowiak, M., Krajewski, M., Kubacka, M., Modrzyk, A., Rogowski, Ł., Rura, P., Stamm, A. (2020). *Życie codzienne w czasach pandemii*. Raport z pierwszego etapu badań. Poznań. Online: http://sociologia.amu.edu.pl/images/pliki/r%C3%B3z%C5%BCne_prezentacje_etc/%C5%BBycie_codzienne_w_czasach_pandemii_-_Wydzia%C5%82_Socjologii_UAM_-_WWW.pdf [dostęp: 11.06.2021].
- Dunaj, B. (2007). *Współczesny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Langenscheidt.
- Durkheim, E. (1999). *O podziale pracy społecznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- El-Gabalawy, R., Sommer, J.L. (2021). “We Are at Risk Too”: The Disparate Mental Health Impacts of the Pandemic on Younger Generations. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 11, 1–11. <https://doi.org/10.1177%2F0706743721989162>.
- Elmer, T., Mepham, K., Stadtfeld, C. (2020). Students under lockdown: Comparisons of students’ social networks and mental health before and during the COVID-19 crisis in Switzerland. *PLOS ONE*, 15 (7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236337>.
- Erikson, E.H. (2000). *Dzieciństwo i społeczeństwo*. Poznań: Wydawnictwo Rebis.
- Flow Centrum Badawcze (2020). *Jak studenci postrzegają nauczanie zdalne? Ogólnopolskie badanie opinii studentów na temat nauczania zdalnego*. Online: https://www.pum.edu.pl/images/uploads/aktualnosci/news_doc/Studenci-a-COVID_FLOW-Centrum-Badawcze.pdf [dostęp: 15.01.2022].
- Gambin, M., Sękowski, M., Woźniak-Prusab, M., Cudoc, A., Hansena, K., Gorgola, J., Huflejt-Łukasik, M., Kmita, G., Kubicka, K., Łyś, A. E., Maisona, D., Oleksy, T., Wnuk, A. (2020). *Uwarunkowania objawów depresji i lęku uogólnionego u dorosłych Polaków w trakcie epidemii Covid-19 – raport z pierwszej fali badania podłużnego*. Online: http://psych.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/98/2020/05/Uwarunkowania_objawow_depresji_leku_w_trakcie_pandemii_raport.pdf [dostęp: 2.01.2022].

- Garewicz, J. (1983). Pokolenie jako kategoria socjofilozoficzna. *Studia Socjologiczne*, 1, 75–87.
- Godawa, G. (2021). Sposoby radzenia sobie lockdown generation w czasie pandemii SARS-CoV-2. Implikacje edukacyjne. W: A. Klimska, M. Klimski (red.), *Przyszłość polskiej szkoły. Alert pedagogiczny* (s. 18–28). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Góra, K., Bijas, K., Dziubek, J.N., Korniluk, A., Kurtyka, J., Ledwoń, A., Gerłowska, J. (2020). Dobrostan studentów w czasie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Paedagogia-Psychologia*, 33 (3), 261–278. <http://dx.doi.org/10.17951/j.2020.33.3.261-278>.
- Griese, H.M. (1996). *Socjologiczne teorie młodzieży* (tłum. J. Dąbrowski). Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Grodzicki, M., Grzymała-Moszczyńska, J., Kostera, M., Lubacha, J., Krzezińska, K., Łapniewska, Z., Stachurski, A., Szafarczyk, L., Wójcik, G. (2020). W jaki sposób pandemia COVID-19 wpływa na sytuację ekonomiczną i psychospołeczną studentów? *Diagnoza i rekomendacje*. Kraków. Online: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/265061/grodzicki-et-al-w-jaki-sposob-pandemia-covid-19-wplynela-na-sytuacje-ekonomiczna-i-psychospoleczna-studentow-2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp: 11.01.2022].
- Hafstad, G.S., Augusti, E.M. (2021). A lost generation? COVID-19 and adolescent mental health. *The Lancet. Psychiatry*, 8 (8), 640–641. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(21\)00179-6](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(21)00179-6).
- Hamer, K., Baran, M. (2021). *Wpływ pandemii COVID-19 na zachowania, postawy i dobrostan Polaków – podsumowanie 10 miesięcy pandemii*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13406.36166>.
- Heitzman, J. (2020). Wpływ pandemii COVID-19 na zdrowie psychiczne. *Psychiatria Polska*, 54 (2), 187–198. <https://doi.org/10.12740/PP/120373>.
- Hildebrand-Wypych, D. (2009). Pokolenia młodzieży – próba konceptualizacji. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 105–124.
- Huang, Y., Zhao, N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: a web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 288, 112954. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112954>.
- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among*. Princeton: Western Publics.
- Institute of Student Employers (2020). *Student recruitment survey 2020: Challenge and resilience in the year of Covid-19*. Online: <https://ise.org.uk/events/EventDetails.aspx?id=1442222> [dostęp: 4.01.2022].
- International Labour Organization (2020). *ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fourth edition Updated estimates and analysis*. Online:

- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_745963.pdf [dostęp: 6.02.2022].
- Intrum (2020). *European Consumer Payment Report 2020*. Online: <https://www.intrum.com/media/8047/ecpr-2020-special-edition-white-paper.pdf> [dostęp: 3.02.2022].
- Karmolińska-Jagodzick, E., Bartkowiak, A. (2021). Relacje młodych ludzi (18–25) z ich rodzicami w czasie pandemii COVID-19, *Społeczeństwo. Edukacja. Język*, 13, 185–206. [https://doi.org/10.19251/sej/2021.13\(12\)](https://doi.org/10.19251/sej/2021.13(12)).
- Karwowski, M., Zielińska, A., Jankowska, D., Strutyńska, E., Omelańczuk, I., Lebeda, I. (2020). Creative Lockdown? A Daily Diary Study of Creative Activity During Pandemics. *PsyArXiv Preprints*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/kvesm>.
- Klages, H. (1993). *Traditionsbruch als Herausforderung: Perspektiven der Wertewandelgesellschaft*. Frankfurt am Main – New York: Campus Verlag.
- Kochan, I., Lewczuk, J., Walczak, A. (2021). Satysfakcja z życia studentów w czasie edukacji zdalnej w Polsce a deklarowana wiara w Boga. *Rocznik Teologiczny*, 63 (3), 1047–1068. <https://doi.org/10.36124/rt.2021.35>.
- Kopczyńska, Ż. (2021). *Mentalne sidła pandemii*. Online: https://portal.umk.pl/pl/article/mentalne-sidla-pandemii?utm_source=umk.pl&utm_medium=news&utm_campaign=mentalne-sidla-818 [dostęp: 4.01.2022].
- Kulawska, E. (2021). Kształcenie zdalne, poziom stresu i dobrostan psychiczny studentów pedagogiki w pierwszej fazie pandemii choroby COVID-19. *Forum Pedagogiczne*, 11 (2), 149–166. <https://doi.org/10.21697/fp.2021.2.11>.
- Kuliberda, A., Magdziak, A., Olesiewicz, P., Pankowska, A., Strojek, J., Wiśniewski, K., Żak, E., Siermińska-Warczak, C. (2021). *Wpływ epidemii COVID-19 na zmianę sposobu świadczenia pracy wśród studentów i osób z ich otoczenia wykonujących pracę zawodową*. Instytut Prawa i Ekonomii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Online: <https://prawoiekonomia.ukw.edu.pl/jednostka/instytut-prawa-ekonomii/aktywnosc-naukowa-studentow-ip/63127/raport-z-badan-naukowych-na-temat-wplywu-pandemii-covid-19-na-rynek-pracy> [dostęp: 5.01.2022].
- Kurzawa, I. (2018). Generacja NEET w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 529, 150–161. <https://doi.org/10.15611/pn.2018.529.13>.
- Kutwa, K., Kubisiak, A., Sawulski, J. (cooperation) (2021). *Corona Generation. Growing Up in a Pandemic*. Warsaw: Polish Economic Institute. Online: <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/03/PIE-Corona-Generation.pdf> [dostęp: 1.02.2022].
- Lee, C., Cadigan, J., Rhew, I. (2020). Increases in Loneliness Among Young Adults During the COVID-19 Pandemic and Association With Increases in Mental Health Problems. *Journal of Adolescent Health*, 67 (5), 714–717. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.08.009>.

- Liberska, H. (2007). Współczesny obraz moratorium. W: B. Harwas-Napierała, H. Liberska (red.), *Tożsamość a współczesność. Nowe tendencje i zagrożenia* (s. 25–51). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Loades, M.E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., Crawley, E. (2020). Rapid systematic review: The impact of social isolation and loneliness on the mental health of children and adolescents in the context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59 (11), 1218–1239. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2020.05.009>.
- Luyckx, K., Schwartz, S.J., Goossens, L., Pollock, S. (2008). Employment, sense of coherence and identity formation: Contextual and psychological processes on the pathway to sense of adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 23 (5), 566–591. <https://doi.org/10.1177%2F0743558408322146>.
- Malec, M. (2007). „Przerwana dorosłość”. Refleksje nad procesem stawania się dorosłym. *Dyskursy Młodych Andragogów / Adult Education Discourses*, 8, 45–55. <https://doi.org/10.34768/dma.vi08.414>.
- Mannheim, K. (1952). The Sociological Problems of Generations. W: P. Kecskemeti (ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge* (s. 163–195). New York: Oxford University Press.
- Merino, R., Gracia, M. (2006). Emancipation enlargement and the acquisition of autonomy by young people in Catalonia. *Young*, 1 (14), 33–47.
- Mindshare (2020). *Wpływ koronawirusa na styl życia Polaków – Raport z badania ilościowego*. Online: <https://www.mindshareworld.com/poland/news/jak-koronawirus-zmienil-codzienne-zycie-polakow-badanie-mindshare-polska> [dostęp: 18.02.2022].
- Modrzejewska, R., Bomba, J., Cofór, P., Pac, A., (2022). Objawy depresyjne w okresie adolescencji a jakość życia po 17 latach – badania katamnesticzne. *Psychiatria Polska*, 56 (1), 51–61. <https://doi.org/10.12740/PP/Online-First/124273>.
- More in Common (2021). *Wpływ COVID-19 na społeczeństwo: Polska*. Online: <https://www.moreincommon.com/media/p4hmctco/more-in-common-the-new-normal-poland-pl.pdf> [dostęp: 25.01.2022].
- Musiał, D. (2019). Rola komunikacji w budowaniu relacji między dorastającymi a rodzicami. *Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio*, 2 (38), 17–49.
- Myszka-Strychalska, L. (2021). On the need to strengthen interpersonal relations in times of the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic – reports from research involving academic youth. *Resocjalizacja Polska*, 22, 601–621. <https://doi.org/10.22432/rp.421>.
- Niezależne Zrzeszenie Studentów (2020). *Sytuacja studentów w czasie epidemii koronawirusa*. Warszawa. Online: https://nzs.org.pl/wp-content/uploads/2020/04/NZS_Sytuacja-studentow-w-czasie-epidemii-koronawirusa.pdf [dostęp: 3.01.2022].

- Niezgoda, M. (2014). Młodzież. Kłopotliwa kategoria socjologiczna. *Jagiellońskie Studia Socjologiczne*, 1, 13–34.
- Oleszkowicz, A., Senejko, A. (2013). *Psychologia dorastania. Zmiany rozwojowe w dobie globalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ossowska, M. (1963). Koncepcja pokolenia. *Studia Socjologiczne*, 2, 47–51.
- Parola, A., Rossi, A., Tessitore, F., Troisi, G., Mannarini, S. (2020). Mental health through the COVID-19 quarantine: A growth curve analysis on Italian young adults. *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.567484>.
- Peiris, M., Leung, G.M. (2020). What can we expect from first-generation COVID-19 vaccines?. *The Lancet*, 396 (10261), 1467–1469. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)31976-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)31976-0).
- Pietrasiński, Z. (1990). *Rozwój człowieka dorosłego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Piotrowski, K., Wojciechowska, J., Ziółkowska, B. (2014). *Rozwój nastolatka. Późna faza dorastania*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Piszczatowska-Oleksiewicz, M. (2014). Polscy gniazdownicy. O powodach, dla których dorosłe dzieci mieszkają z rodzicami. *Pogranicze. Studia Społeczne*, 24, 181–206.
- Portal Rynekpracy.pl (2020). *Na pandemii koronawirusa najwięcej stracą finansowo młodzi ludzie i kobiety*. Online: <https://rynekpracy.pl/wiadomosci/na-pandemii-koronawirusa-finansowo-straca-naj-wiecej-mlodzi-ludzie-i-kobiety> [dostęp: 4.01.2022].
- Przybysz, M. (2021). Młodzież w sieci w czasie pandemii. Diagnoza, problemy, wyzwania. *Media Biznes Kultura*, 2 (11), 97–108.
- PwC, Well.hr, Absolvent Consulting (2021). *Młodzi Polacy na rynku pracy w „nowej normalności”*. Online: <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/mlodzi-polacy-na-ryнку-pracy-2021.html> [dostęp: 4.01.2022].
- Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B., Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: Implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33 (2), e100213. <https://doi.org/10.1136/gpsych-2020-100213>.
- Rabe-Jabłońska, J. (2001). Stan psychiczny osób, u których przed 15 laty (w okresie dzieciństwa i/lub dojrzewania) stwierdzono zaburzenia depresyjne. *Psychiatria Polska*, 2, 187–198.
- Rajkumar, R.P. (2020). COVID-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian Journal of Psychiatry*, 52, 102066. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102066>.
- Raport Clue PR i GfK Polonia. (2017). *Pokolenie Henry*. Online: https://publicrelations.pl/inf_news/pokolenie-henry-raport-clue-pr-i-gfk-polonia/ [dostęp: 20.02.2022].

- Richardson, N., Klein, S. (2021). *People at Work 2021: A Global Workforce View*, ADP Research Institute. Online: <https://fnope.org.pl/dokumenty/ADP.pdf> [dostęp: 7.07.2022].
- Rudolph, C.W., Zacher, H. (2020). "The COVID-19 Generation": A Cautionary Note. *Work, Aging and Retirement*, 6 (3), 139–145, <https://doi.org/10.1093/workar/waaa009>.
- Saczyńska-Sokół, S., Łojko, M. (2016). Sytuacja młodzieży NEET na rynku pracy. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie*, 108 (35), 97–105.
- Schlüter, N. (2020). *Gibt es eine „Generation Corona“?*. Online: <https://www.flu-ter.de/corona-junge-generation> [dostęp: 10.01.2022].
- Shevlin, M., McBride, O., Murphy, J., Miller, J.G., Hartman, T.K., Levita, L., Mason, L., Martinez, A.P., McKay, R., Stocks, T.V.A., Bennett, K.N., Hyland, P., Karatzias, T., Bentall, R.P. (2020). Anxiety, depression, traumatic stress and COVID-19-related anxiety in the UK general population during the COVID-19 pandemic. *BJPsych Open*, 6 (6), e125. <https://doi.org/10.1192/bjo.2020.109>.
- Skalski, S. (2021). Obawy studentów związane z pandemią koronawirusa SARS-CoV-2. *Edukacja. Terapia. Opieka*, 2, 110–128. <https://doi.org/10.52934/eto.139>.
- Tamesberger, D., Bacher, J. (2020), COVID-19 Crisis: How to Avoid a 'Lost Generation'. *Intereconomics*, 4, 232–238. <https://doi.org/10.1007/s10272-020-0908-y>.
- Tanner, J.L., Arnett, J.J., Leis, J.A. (2009). Emerging adulthood: Learning and developing during the first stage of adulthood. W: M.C. Smith, N. DeFrates-Densch (eds.), *Handbook of research on adult development and learning* (s. 34–67). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Trubiłowicz, E. (2006). *Studenci i ich świat: od stanu wojennego do Unii Europejskiej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Turner, J.S., Helms, D.B. (1999). *Rozwój człowieka*. Warszawa: WSiP.
- UNICEF, ETF (2020). *Preventing a „Lockdown generation” in Europe and Central Asia. Building resilient societies with young people in the era of COVID-19*. Online: <https://www.unicef.org/eca/media/14716/file/Lockdown%20generation.pdf> [dostęp: 6.02.2022].
- Uniwersytet Warszawski (2022). *Miłość w czasach zarazy: seksualność Polek i Polaków w czasie pandemii COVID-19*. Online: <https://www.uw.edu.pl/mi-losc-w-czasach-zarazy-seksualnosc-polek-i-polakow-w-czasie-pandemii-co-vid-19> [dostęp: 28.08.2022].
- Wawrzonek, A. (2020). Wyłaniający się rynek pracy – realia i wyzwania rzeczywistości postpandemicznej. *Studia Edukacyjne*, 59, 123–145. <https://doi.org/10.14746/se.2020.59.7>.
- WeWork (2021). *Wpływ pandemii COVID-19 na doświadczenia studentów*. Online: <https://www.wework.com/pl-PL/ideas/research-insights/research->

- [studies/the-impact-of-covid-19-on-the-university-student-experience](#) [dostęp: 4.01.2022].
- Wielecki, K. (1990). Społeczne czynniki tożsamości pokoleniowej młodzieży. *Studia Socjologiczne*, 1–2, 61–82.
- Wieteska, M. (2014). Wczesna dorosłość w ponowoczesności. Odracanie autonomii w kontekście zamieszkiwania z rodziną pochodzenia. *Ogrody Nauk i Sztuk*, 4, 368–377. <https://doi.org/10.15503/onis2014-368-377>.
- Wilkinson, R.B., Walford, W.A. (2001). Attachment and personality in the psychological health of adolescents. *Personality and Individual Differences*, 31, 473–484.
- Wojciszke, B. (2013). *Psychologia społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wrzesień, W. (2009). *Europejscy poszukiwacze. Impresje na temat współczesnego pokolenia młodzieży polskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wysocka, E. (2013). Wschodząca dorosłość a tożsamość młodego pokolenia – współczesne zagrożenia dla kształtowania tożsamości. Analiza teoretyczna i empiryczne egzemplifikacje. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych*, 1, 69–96.
- YWCA Canada (2021). *Preventing a Lockdown Generation. A plan to support Canada's youth in post-pandemic recovery*. Online: <https://ersscale.com/wp-content/uploads/2021/09/Preventing-a-Lockdown-Generation-YMCA-YWCA-Report.pdf> [dostęp: 7.02.2022].
- Zapotoczna, M. (2021). Zdalne umiędzynarodowienie? Mobilność edukacyjna studentów w obliczu zmian. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 40 (1), 117–127. <https://doi.org/10.17951/lrp.2020.40.1.117-127>.
- Zdrowie psychiczne w czasie pandemii COVID-19. Raport wstępny z badania naukowego kierowanego przez dr hab. Małgorzatę Dragan (2020). Online: <http://psych.uw.edu.pl/2020/05/04/zdrowie--psychiczne-w-czasie-pandemii-COVID-19-raport-wstepny-z-badania-naukowego-kierowanego--przez-dr-hab-malgorzate-dragan/> [dostęp: 2.01.2022].
- Zwanka, R.J., Buff, C. (2021). COVID-19 Generation: A Conceptual Framework of the Consumer Behavioral Shifts to Be Caused by the COVID-19 Pandemic. *Journal of International Consumer Marketing*, 33 (1), 58–67. <https://doi.org/10.1080/08961530.2020.1771646>.

Coronavirus Generation as a legacy from the COVID-19 disease pandemic(?) – an attempt to characterize

Abstract

The article attempts to answer the question: “How has the experience of the SARS-CoV-2 virus pandemic and the COVID-19 disease it causes contributed to shaping the Coronavirus Generation among adolescents?” Based on the review of the results of research on academic youth and young adults, which were carried out during the pandemic period, published in selected scientific articles, reports and internet sources, a description of changes taking place in various areas of their lives (such as: interpersonal relations, internal life, development personal, professional career, education, health, housing and material situation) and outlined the expected features that could define the representatives of the new generation. Although the collected data do not justify drawing an unambiguous conclusion about the existence of the Coronavirus Generation (it will be possible to do so in the longer term), they indicate that the time of the pandemic contributed to significant modifications in many spheres of the existence of young people, which will probably not remain insignificant for their future.

Keywords: youth, Coronavirus Generation, COVID-19 pandemic, changes.